

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

7. července 2005 *

Ve věci C-153/03,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Cour de cassation (Lucembursko) ze dne 6. března 2003, došlým Soudnímu dvoru dne 3. dubna 2003, v řízení

Caisse nationale des prestations familiales

proti

Ursule Weide, provdané Schwarz,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení, P. Jann, předseda senátu, N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues (zpravodaj),
M. Ilešič a E. Levits, soudci,

* Jednací jazyk: francouzština.

generální advokátka: J. Kokott,

vedoucí soudní kanceláře: M. Múgica Arzamendi, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 24. června 2004,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Caisse nationale des prestations familiales D. Spielmannem a H. Dupongem, avocats,
- za lucemburskou vládu P. Gramegnou, jako zmocněncem,
- za německou vládu W.-D. Plessingem a A. Tiemann, jako zmocněnci,
- za rakouskou vládu H. Dossim, jako zmocněncem,
- za Komisi Evropských společenství, H. Michard a D. Martinem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 15. července 2004,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Předběžná otázka se týká výkladu článku 76 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996 (Úř. věst. 1997, L 28, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 35, dále jen „nařízení č. 1408/71“).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci řízení mezi Caisse nationale des prestations familiales du Grand-Duché de Luxembourg (dále jen „CNPF“) a U. Weide, německou státní příslušnicí, ve věci výplaty přídatku na výchovu stanoveného lucemburskou právní úpravou.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

- 3 Podle čl. 1 písm. u), i) nařízení č. 1408/71:

„Pro účely tohoto nařízení:

[...]

- u) i) se „rodinnými dávkami“ rozumějí veškeré věcné i peněžité dávky určené k pokrytí rodinných výdajů podle právních předpisů uvedených v čl. 4 odst. 1 písm. h), s výjimkou zvláštních příspěvků při narození nebo osvojení uvedených v příloze II“.
- 4 V souladu s čl. 4 odst. 1 písm. h) nařízení č. 1408/71 se naposledy uvedené vztahuje na všechny právní předpisy týkající se odvětví sociálního zabezpečení, jež se týkají „rodinných dávek“.

- 5 Článek 13 tohoto nařízení stanoví:

„1. S výhradou článku 14c podléhají osoby, na které se vztahuje toto nařízení, pouze právním předpisům jediného členského státu. Tyto právní předpisy se určují v souladu s touto hlavou.

2. S výhradou článků 14 až 17:

- a) osoba zaměstnaná na území jednoho členského státu podléhá právním předpisům uvedeného státu, i když má bydliště na území jiného členského státu nebo i když podnik nebo zaměstnavatel, který ji zaměstnává, má sídlo nebo místo podnikání na území jiného členského státu;

[...]“

6 Článek 73 nařízení č. 1408/71 stanoví:

„Zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná podléhající právním předpisům členského státu má nárok pro své rodinné příslušníky, kteří mají bydliště v jiném členském státě, na rodinné dávky stanovené právními předpisy prvního členského státu, jako by měli bydliště na jeho území, není-li v příloze VI stanoveno jinak.“

7 Článek 76 téhož nařízení s názvem „Pravidla přednosti v případě souběhu nároku na rodinné dávky podle právních předpisů příslušného státu a podle právních předpisů členského státu bydliště rodinných příslušníků“ stanoví:

„1. Pokud jsou po stejnou dobu pro stejného rodinného příslušníka a z důvodu výkonu povolání rodinné dávky stanoveny právními předpisy členského státu, na jehož území mají rodinní příslušníci bydliště, pozastavuje se nárok na rodinné dávky náležející v souladu s právními předpisy jiného členského státu, případně podle článků 73 nebo 74, do výše stanovené právními předpisy prvního členského státu.

2. Jestliže žádost o dávky není podána v členském státě, na jehož území mají rodinní příslušníci bydliště, může příslušná instituce jiného členského státu použít odstavce 1, jako by dávky byly přiznány v prvním členském státě.“

- 8 Podle čl. 10 odst. 1 nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 1408/71, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením č. 118/97 (dále jen „nařízení č. 574/72“), článek s názvem „Pravidla použitelná na zaměstnanou osobu nebo osobu samostatně výdělečně činnou v případě souběhu nároků na rodinné dávky nebo přídavky“:

„a) Nárok na rodinné dávky nebo přídavky náležející podle právních předpisů, podle kterých nepodléhá získání nároku na ně podmínce pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, se pozastavuje, jestliže po stejnou dobu nebo pro stejného rodinného příslušníka dávky náleží buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů jiného členského státu, nebo podle článků 73, 74, 77 nebo 78 nařízení, do výše těchto dávek.

b) Pokud je však výdělečná činnost vykonávána na území prvního členského státu:

- i) v případě dávek náležejících buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů jiného členského státu, nebo podle článků 73 nebo 74 nařízení, osobě mající nárok na rodinné dávky nebo osobě, které jsou dávky vypláceny, pozastavuje se nárok na rodinné dávky náležející buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů uvedeného jiného členského státu, nebo podle uvedených článků, do výše částky rodinných dávek stanovených právními předpisy členského státu, na jehož území má rodinný příslušník bydliště. Náklady na dávky vyplácené členským státem, na jehož území má rodinný příslušník bydliště, nese uvedený členský stát;

[...]“

- 9 V souladu s článkem 114 nařízení č. 574/72 s názvem „Prozatímní platby dávek v případech sporu o použitelných právních předpisech nebo o instituci, která má dávky poskytnout“:

„Pokud by v případě sporu mezi institucemi nebo příslušnými úřady dvou nebo více členských států o to, které právní předpisy jsou použitelné na základě hlavy II nařízení nebo která instituce by měla poskytnout dávky, mohla dotyčná osoba žádat dávky, kdyby tento spor neexistoval, pobírá tato osoba prozatímně dávky stanovené právními předpisy uplatňovanými institucí místa bydliště, nebo nemá-li bydliště na území žádného z dotyčných členských států, dávky stanovené právními předpisy uplatňovanými institucí, které byla její žádost podána nejdříve.“

Vnitrostátní právní úpravy

Lucemburská právní úprava

- 10 Podle čl. 2 odst. 1 zákona o zavedení přídavku na výchovu ze dne 1. srpna 1988, v pozměněném znění použitelném v projednávaném případě v původním řízení (dále jen „zákon z roku 1988“):

„Na přídavek na výchovu má nárok každý, kdo:

- a) má bydliště v Lucemburském velkovévodství a skutečně tam bydlí;

- b) vychovává ve své domácnosti jedno nebo více dětí, pro které jsou žadateli, nebo jeho manželovi či manželce, který nežije odděleně, vypláceny rodinné přídavky, a kteří v souvislosti s ním splňují podmínky stanovené článkem 2 pozměněného zákona ze dne 19. června 1985 o rodinných přídavcích a zřízení národního fondu rodinných dávek;
- c) se hlavně věnuje výchově dětí v rodinném prostředí a nevykonává výdělečnou činnost a nepobírá náhradní příjem.

[...]"

Německá právní úprava

- 11 Podle čl. 1 odst. 1 zákona o poskytování přídavku a dovolené na výchovu (Bundeszuehrgeldgesetz) ve znění ze dne 31. ledna 1994 (BGBl. 1994 I, s. 180), pozměněném zákonem ze dne 24. března 1997 (BGBl. 1997 I, s. 594, dále jen „BzGG“), má nárok na přídavek na výchovu každý, kdo má své bydliště nebo své místo obvyklého bydliště na území spadajícím pod tento zákon, žije ve své domácnosti s dítětem, o něž musí pečovat, sám zajišťuje péči a výchovu tohoto dítěte a nevykonává výdělečnou činnost nebo ji nevykonává na plný pracovní úvazek.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 12 Ursula Weide pracovala v Lucembursku od října 1993 do května 1998, přičemž bydlela se svým manželem a prvním dítětem v Německu. V důsledku mateřské

dovolené následující po narození jejího druhého dítěte dne 11. května 1998 a krátkém období neplacené dovolené, se dotčená osoba rozhodla věnovat výchově svého druhého dítěte od 1. října 1998 do 15. května 2000. Během tohoto období zůstala U. Weide v souladu s článkem 171 lucemburského zákoníku o sociálním pojištění pojištěna v členském státu zaměstnání. Ze spisu rovněž vyplývá, že dotčená osoba opět pracovala u svého bývalého zaměstnavatele v Lucembursku od 16. května do 30. září 2000.

- 13 Žádost U. Weide z června 1. června 1998 týkající se pobírání přídatku na výchovu stanoveného BErzGG byla příslušným německým orgánem zamítnuta. Jak Sozialgericht für das Saarland, příslušný v první instanci, tak i Landessozialgericht für das Saarland (Německo), příslušný ve druhé instanci, toto zamítavé rozhodnutí potvrdily.
- 14 Podle těchto soudů U. Weide sice podmínky přiznání nároku na přídatek na výchovu na základě BErzGG splňuje, ale v souladu s články 13 a 73 nařízení č. 1408/71 přísluší Lucemburskému velkovévodství jakožto členskému státu zaměstnání vyplácet přídatek na výchovu stanovený vlastní právní úpravou. Podmínky použití článku 76 nařízení č. 1408/71 nebyly totiž v projednávaném případě splněny. Sozialgericht für das Saarland v tomto ohledu uvádí, že nárok U. Weide na pobírání německého přídatku na výchovu vyplývá v rozporu s požadavky článku 76 nařízení č. 1408/71, který upravuje případ, kdy jsou dávky stanoveny na základě výkonu výdělečné činnosti, z jejího pobytu v Německu, a nikoliv z výkonu výdělečné činnosti dotyčné osoby ve stejném členském státě. Landessozialgericht für das Saarland uvádí, že manžel U. Weide nesplňuje podmínky pro přiznání nároku na německé dávky již z toho důvodu, že vykonává výdělečnou činnost. Článek 76 nařízení č. 1408/71 se tedy v projednávaném případě nepoužije.

- 15 Ursula Weide podala tedy u CNPF žádost o výplatu přídatku na výchovu na základě zákona z roku 1988, žádost, která byla zamítnuta rozhodnutím ze dne 30. listopadu 2000. CNPF nicméně dotčené osobě přiznala přídatek odpovídající rozdílu mezi částkou přídatku na výchovu, kterou měla obdržet v Německu, a vyšší částkou přídatku na výchovu stanoveného zákonem z roku 1988.
- 16 Ursula Weide toto rozhodnutí napadla před Conseil arbitral des assurances sociales [Rozhodčí rada sociálního pojištění] (Lucembursko), která toto rozhodnutí změnila rozhodnutím ze dne 7. prosince 2001 a vyhověla žádosti týkající se přiznání nároku na přídatek na výchovu stanoveného zákonem z roku 1988. Na základě odvolání CNPF bylo toto rozhodnutí potvrzeno rozsudkem Conseil supérieur des assurances sociales [Nejvyšší rada sociálního pojištění] (Lucembursko) ze dne 27. května 2002. Podle tohoto rozsudku je článek 76 nařízení č. 1408/71 použitelný pouze v případě, pokud by U. Weide měla nárok na rodinné dávky v Německu, čemuž tak v projednávaném případě není, neboť dotčená osoba tam nikdy nepracovala ani nepřispívala do systému sociálního pojištění. V důsledku toho by měl být přídatek na výchovu v souladu s články 13 a 73 nařízení č. 1408/71 vyplácen členským státem zaměstnání.
- 17 CNPF se tedy obrátila na Cour de cassation, který rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je nutné článek 76 nařízení [...] č. 1408/71 vykládat v tom smyslu, že upravuje pouze případ, kdy migrující pracovník má nárok na rodinné dávky podle právních předpisů členského státu zaměstnání a podle právních předpisů členského státu bydliště rodinných příslušníků?

- 2) V případě kladné odpovědi na tuto otázku, mohou orgány členského státu zaměstnání pozastavit nárok na rodinné dávky, mají-li za to, že odmítnutí přiznání nároku na rodinné dávky v členském státě bydliště není v souladu s právem Společenství?

- 3) V případě záporné odpovědi na první otázku, dovoluje výše uvedený článek 76 členskému státu zaměstnání použít pravidlo vyloučení souběhu dávek v případě, že manžel či manželka migrujícího pracovníka pobírá nebo má nárok na základě zákona členského státu bydliště rodinných příslušníků na rodinné dávky stejného druhu?“

K předběžným otázkám

- 18 Je třeba bez dalšího uvést, že jak přídavek na výchovu stanovený BErzGG (rozsudek ze dne 10. října 1996, Hoever a Zachow, C-245/94 a C-312/94, Recueil, s. I-4895, body 18 až 27), tak přídavek na výchovu podle zákona z roku 1988, který vykazuje vlastnosti obdobné vlastnostem, které má německý přídavek na výchovu, splňují podmínky pro to, aby byly považovány za „rodinné dávky“ ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. h) nařízení č. 1408/71.

- 19 Mimoto již Soudní dvůr rozhodl, že pravidlo podřízení právním předpisům pouze členského státu zaměstnání, stanovené článkem 13 nařízení č. 1408/71, nevylučuje, že určité dávky jsou upraveny zvláštními pravidly téhož nařízení (viz zejména rozsudek ze dne 9. prosince 1992, McMenamin, C-119/91, Recueil, s. I-6393, bod 14).

- 20 Pokud jde o rodinné dávky, článek 73 nařízení č. 1408/71 stanoví, že pracovník podřízený právním předpisům členského státu má právo pro své rodinné příslušníky, kteří mají bydliště v jiném členském státě, na rodinné dávky stanovené právními předpisy prvního členského státu, jako kdyby bydleli na území tohoto státu.
- 21 Článek 76 téhož nařízení, kterého se týkají předběžné otázky, obsahuje podle samotného znění jeho nadpisu „[p]rávidla přednosti v případě souběhu nároku na rodinné dávky podle právních předpisů příslušného státu a podle právních předpisů členského státu bydliště rodinných příslušníků“.
- 22 Toto ustanovení upravuje konkrétně situaci, v níž „jsou po stejnou dobu, pro stejného rodinného příslušníka a z důvodu výkonu výdělečné činnosti rodinné dávky stanoveny právními předpisy členského státu, na jehož území mají rodinní příslušníci bydliště“. Jeho použití tedy předpokládá, že rodinné dávky náležejí v členském státě bydliště na základě výkonu výdělečné činnosti dotčenou osobou.
- 23 Jak ze spisu, tak i z vyjádření předložených Soudnímu dvoru přitom vyplývá, že osoba, která se nachází v situaci U. Weide, může v souladu s článkem 73 nařízení č. 1408/71 uplatňovat nárok na přídavek na výchovu stanovený zákonem z roku 1988, jakožto zaměstnanec v Lucembursku, což znamená, že dotčená osoba je pojištěna v rámci lucemburského systému sociálního zabezpečení (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 7. června 2005, Dodl a Oberhollenzer, C-543/03, Sb. rozh. s. I-5049, bod 30) a splňuje současně podmínky nároku na přídavek na výchovu podle právních předpisů členského státu bydliště, a sice Německé spolkové

republiky, které nečiní nárok na takový přídavek závislý na předchozím výkonu výdělečné činnosti, ale činí jej závislým na bydlišti v tomto členském státě.

- 24 Tento naposledy uvedený případ, kdy nárok na rodinné dávky v členském státě bydliště nezávisí na podmínkách pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, ale závisí na podmínce bydliště, je stanoven v článku 10 nařízení č. 574/72.
- 25 Podle ustálené judikatury může Soudní dvůr za účelem poskytnutí užitečné odpovědi soudu, který mu položil předběžnou otázku, přihlédnout k právním normám Společenství, na které se vnitrostátní soud ve své otázce neodvolal (viz zejména rozsudek ze dne 12. října 2004, Wolff & Muller, C-60/03, Sb. rozh. s. I-9553, bod 24).
- 26 Za těchto podmínek je třeba zkoumat projednávanou věc s přihlédnutím k pravidlům vyloučení souběhu uvedeným v článku 10 nařízení č. 574/72.
- 27 Na úvod je nutné připomenout, že bez ohledu na odpověď na položené otázky, musí v případě jako ve věci v původním řízení orgán členského státu bydliště, kterému je věc předložena, v každém případě vyplácet v souladu s článkem 114 nařízení č. 574/72 prozatímně dávku stanovenou použitelnými právními předpisy, a sice

v této věci přídavek na výchovu stanovený BErzGG, v očekávání konečného výsledku sporu, který vede tento orgán s orgánem členského státu zaměstnání.

- 28 Jak Soudní dvůr uvedl v bodech 17 a 18 výše uvedeného rozsudku *McMenamin*, mají sice dávky vyplácené členským státem zaměstnání v důsledku pravidla vyloučení souběhu uvedeného v čl. 10 odst. 1 písm. a) nařízení č. 574/72 přednost před dávkami vyplácenými členským státem bydliště, které jsou vzhledem k této skutečnosti pozastaveny, avšak v případě, kdy je výdělečná činnost vykonávána v členském státě bydliště, stanoví čl. 10 odst. 1 písm. b), i) téhož nařízení opačné řešení, a sice že nárok na dávky vyplácené členským státem bydliště převažuje nad nárokem na dávky vyplácené členským státem zaměstnání, které jsou tak pozastaveny.
- 29 V bodě 19 téhož rozsudku Soudní dvůr zdůraznil, že podle čl. 10 odst. 1 písm. b), i), musí být výdělečná činnost, která vyvolává tento obrat předností, vykonávána v členském státě bydliště „osobou mající nárok na rodinné dávky nebo osobou, které jsou dávky vypláceny“.
- 30 Soudní dvůr vyložil tuto část věty s ohledem na záměr jejího autora v tom smyslu, že výkon výdělečné činnosti osobou pečující o děti, zvláště manželem či manželkou příjemce uvedeného v článku 73 nařízení č. 1408/71, v členském státě bydliště dětí pozastavuje podle článku 10 nařízení č. 574/72 nárok na přídavky stanovené v uvedeném článku 73 do výše částky přídaveků stejného druhu skutečně vyplácených členským státem bydliště, a to bez ohledu na přímého příjemce rodinných přídaveků určeného právními předpisy členského státu bydliště (výše uvedený rozsudek *McMenamin*, body 20 až 27).

- 31 Jak uvedla generální advokátka v bodě 39 svého stanoviska a jak vyplývá zejména z bodu 60 výše uvedeného rozsudku Dodl a Oberhollenzer nejsou provedené změny článku 10 nařízení č. 574/72 vzhledem k formulaci tohoto ustanovení ve znění použitelném ve věci, která vedla k vydání výše uvedeného rozsudku McMenamin, takové povahy, aby zpochybnilly tento výklad.
- 32 Soudní dvůr rozhodl v bodě 64 výše uvedeného rozsudku Dodl a Oberhollenzer, že pokud osoba pečující o děti, zvláště manžel či manželka nebo druh či družka zaměstnané osoby mající nárok na rodinné dávky pro stejného rodinného příslušníka a po stejnou dobu, vykonává výdělečnou činnost v členském státě bydliště, musí být rodinné dávky vypláceny tímto členským státem podle čl. 10 odst. 1 písm. b), i) nařízení č. 574/72, bez ohledu na přímého příjemce těchto dávek určeného právními předpisy uvedeného členského státu. V tomto případě se výplata rodinných dávek členským státem zaměstnání pozastavuje do výše částky rodinných dávek stanovené právními předpisy členského státu bydliště.
- 33 Z toho vyplývá, že v případě jako ve věci v původním řízení z čl. 10 odst. 1 písm. b), i) nařízení č. 574/72 plyne, že výkon výdělečné činnosti manželem či manželkou osoby, která pobírá přídavek na výchovu stanovený zákonem z roku 1988 na základě článku 73 nařízení č. 1408/71, v členském státě bydliště dětí, v projednávaném případě, Spolkové republiky Německo, pozastavuje nárok na přídavky stanovené článkem 73 nařízení č. 1408/71 do výše částky přídavku na výchovu stanoveného právními předpisy členského státu bydliště, i když náleží příjemci lucemburského přídavku, a nikoliv jeho manželovi nebo manželce.

- 34 Na položené otázky je tedy třeba odpovědět tak, že čl. 10 odst. 1 písm. b), i) nařízení č. 574/72 musí být vykládán v tom smyslu, že výkon, v členském státě bydliště dětí, výdělečné činnosti manželem či manželkou osoby, která pobírá rodinnou dávku na základě článku 73 nařízení č. 1408/71, pozastavuje nárok na přídavky stanovené posledně uvedeným ustanovením do výše částky přídavků na výchovu stanovené právními předpisy členského státu bydliště, a to bez ohledu na přímého příjemce rodinných přídavků určeného právními předpisy tohoto členského státu.

K nákladům řízení

- 35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Článek 10 odst. 1 písm. b), i) nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (EHS) č. 1408/71 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, musí být vykládán v tom smyslu, že výkon v členském státě bydliště dětí, výdělečné činnosti manželem či manželkou

osoby, která pobírá rodinnou dávku na základě článku 73 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971, ve znění pozměněném a aktualizovaném nařízením č. 118/97, pozastavuje nárok na přídavky stanovené posledně uvedeným ustanovením do výše částky přídavků na výchovu stanovené právními předpisy členského státu bydliště, a to bez ohledu na přímého příjemce rodinných přídavků určeného právními předpisy tohoto členského státu.

Podpisy.